

политика е увеличение в нивото на инвестициите, производството и заетостта). Съществува ли обаче твърда разграничителна линия между ТР и производствените разходи?

Намирането на границата се оказва проблематично, а някои автори изказват съмнения, че изобщо е възможно. Според Ароу „[р]азликата между трансакционните и производствените разходи е, че първите могат да се изменят чрез промяна в начина на алокация на ресурсите, докато вторите зависят само от технологията и вкусовете и биха били еднакви във всички икономически системи” (Arrow, 1969, p. 60, цит. по Reichardt, 1995, p. 51). С други думи, ТР зависят от организацията (механизма на координация) на икономическата дейност, а производствените не се влияят от нея (при тях определяща е наличната технология). Във връзка с това Wallis и North (1986) разграничават производствена (*transformation function*)²⁰ и трансакционна функция (*transaction function*) на предприятието. Двамата автори разглеждат икономическите блага като съвкупност от полезни свойства, които разделят на физически атрибу-

ти (размер, форма, цвят, местоположение) и имуществени права (правата да се ползва, да се извлича доход, да се изключват другите от ползването на дадено благо и т.н.). Производствените („трансформационни”) разходи тогава се изразяват в стойността на земята, труда, капитала и предприемаческите умения, приложени за физическото превръщане („трансформиране”) на ресурсите (input) в продукти (output)²¹, а ТР са съответно земята, трудът, капиталът и предприемаческите умения, изразходвани за превръщането на имуществени права от едно лице на друго. Трансформационната функция обхваща първия род процеси, а трансакционната - втория (Wallis, North, 1986, p. 97)²².

Такава гледна точка предполага, че разходите за физическото трансформиране на ресурсите в блага са независими от организационната форма, което е спорно. При дадена технология дори обемът на продукцията не е независим от организацията на производството (напр. в случаи на брак, фира при лоша организация), а още по-малко размерът на съвкупните разходи. Самите производствени раз-

²⁰ Съответно използват обозначението *трансформационни* вместо производствени разходи (Wallis, North, 1986).

²¹ Wallis и North (1986) причисляват транспортните разходи към групата на трансформационните - свързани са с „пространственото преобразуване” на благата. Други икономисти ги отнасят към трансакционните (Prugot, 2008).

²² Една разлика между двата типа разходи, която има значение за микроикономическия анализ, е, че от микроикономическа гледна точка оптималният размер на производствените разходи може да бъде определен от всеки стопански субект - при изравняване на пределните разходи с пределната очаквана ползност от тях. Този логически механизъм е неприложим към ТР, тъй като субектите не могат да предвидят ползата, която евентуално ще получат срещу направените разходи. Тук се крие една съществена отлика на производствената функция, чийто смисъл е именно познаването на отношението разход - продукт, от това, което Уолис и Норт наричат трансакционна функция.